

3. ko je nujno preprečiti kvarjenje surovin in materiala;
4. v primerih sezonskega dela;
5. pri montažnih in podobnih delih, kjer so potrebni specializirani delavci.

Ce se dela s skrajšanim delovnim časom, ni mogoče uvesti nadurnega dela.

Zvezni izvršni svet ali organ, ki ga ta pooblasti, lahko uveljavi posebne predpise o nadurnem delu v prometu, skladiščih in pristaniščih ter v ribarstvu.

Nadurno delo ne more trajati dlje kakor 8 ur na teden, razen v kmetijstvu, gradbeništvu, gozdarstvu, pri montažnih delih, pomorstvu in filmskih podjetjih, v katerih lahko traja nadurno delo tudi do 12 ur na teden.

Za nadurno delo se tarifna postavka poviša za 50 odstotkov.

HIGIENSKO TEHNIČNO VARSTVO

Higiensko-tehnično varstvo je predpisano od samega začetka projektiranja in graditve tovarne ali ustanove: od nastanitve poslopij in delavnic, površin in prostorov, od napeljave ventilacije in razsvetljave, namestitve strojev in naprav z varstvenimi napravami, od zavarovanja pred tokom, eksplozijo, požarom, plini, rušenji na delovnih mestih itd.

Delavec (uslužbenec) sme odkloniti delo na mestu kjer je očitna in neposredna nevarnost za življenje, ker niso bili izvršeni predpisani higiensko-tehnični varstveni ukrepi, enak osebni dodatek pa mu pripada še naprej, dokler mesto ni zavarovano ali pa ne dobi drugega mesta.

Na predlog inšpektorata za delo odredi pristojni svet občinskega ljudskega odbora, katere organizacije (ustanove) so dolžne uveljaviti pravilnik o higiensko-tehničnem varstvu.

Ce delo in delovni pogoji to zahtevajo, je organizacija dolžna organizirati posebno higiensko-tehnično službo.

Ko stopi delavec na delo, ga je treba obvezno seznaniti z nevarnostmi in škodljivimi učinki, do katerih lahko pride, važnejše določbe o delovnem varstvu pa morajo biti izobesene na vidnem mestu. Obvezno je tudi sistematično izobraževanje delavcev glede higiensko-tehničnega varstva.

Organizacija je dolžna, da kupi delavcem varstvena sredstva in da jih vzdržuje, skrbeti mora, da jih po predpisih uporabljajo, k delom, ki so nevarna za življenje pa lahko razporedi samo delavce, ki izpolnjujejo predpisane pogoje. K delom, kjer lahko pride do obolenj, ni mogoče poslati delavce, ki so nagnjeni k takim obolenjem, delavcev z zdravstvenimi pomanjkljivostmi pa ni mogoče razporediti na dela, kjer bi te pomanjkljivosti pomenile nevarnost zanje in za okolico.

Pred razporeditvijo k škodljivim in nevarnim delom je delavca poslati na specialni zdravniški pregled, ki ga je treba med delom obvezno v rednih časovnih presledkih ponavljati. Nudenje prve pomoči mora biti zagotovljeno.

Na večjih deloviščih (gozdnih, gradbenih itd.), ki so oddaljena od krajev, primernih za stanovanje, je organizacija dolžna zagotoviti nastanitev in prehrano ali prevoz delavcev. Podrobnejše predpise o tem bodo izdali republiški sekretariati za delo.

Delavci so dolžni, da se ravnaajo po predpisih o higiensko-tehničnem varstvu, da uporabljajo in varujejo varstvena sredstva, da takoj prijavijo pomanjkljivosti in poškodbe, ki bi lahko ogrozile življenje in zdravje, da prijavijo zdravstvene nedostatke, ki bi lahko bili pri delu škodljivi zanje ali za okolico, in da med delom ne pijejo alkohola. Pijanem delavcem se ne sme dovoliti dostopa in zadrževanja v delovnih prostorih.

Predpisi o varstvu pri delu se nanašajo prav tako na vajence, na učence raznih šol in fakultet, ki se mudijo na praksi, na tuje državljane, ki delajo v Jugoslaviji, na volonterje, na zadružne člane, na udeležence pri javnih delih in akcijah ter na obsojence v času dela.

Za ženske, mladino in invalide veljajo tudi posebni predpisi o varstvu pri delu, ki jih navajamo v poglavju »Posebno varstvo žensk, mladine in invalidov«.

POSEBNO VARSTVO ŽENSK, MLADINE IN INVALIDOV

Ženska ima razen dopusta 105 dni v primeru nosečnosti in poroda še naslednje posebne pravice:

Skrajšan delovni čas (polovica delovnega časa) do 6 izjemoma pa na podlagi zdravnikovega mnenja tudi do 8 mesecev po porodu zaradi dojenja otroka.

Ce v družini ni nikogar, ki bi ji negoval otroka, je upravičena do skrajšanega delovnega časa po štiri ure na dan, dokler otrok ni tri leta star, vendar ji tedaj ne pripada osebni dohodek (plača) za cel delovni dan, temveč samo za čas, ki ga dejansko v teku dneva preživi pri delu.

Izven kraja stanovanja ni mogoče poslati na delo:

ženske z dopolnjenimi štirimi meseci nosečnosti (po mnenju zdravnika tudi z manj),

matere z otrokom do 7 let, razen, če sama to zahteva.

V primeru likvidacije njene gospodarske organizacije, ustanove ali podobno, pripada ženski, če ostane po treh mesecih nosečnosti brez zaposlitve materialno zavarovanje v polnem znesku njenega osebnega dohodka (plače).

Prepovedano je nočno delo nosečih žensk in žensk z otrokom do enega leta ter nadurno delo nosečih žensk do 6 ali po mnenju zdravnika do 8 mesecev. Za nadurno delo matere z otrokom do 7 let je potrebno njeno pismeno privoljenje.

Žensk ni dopustno zaposlovati pri posebno težavnih telesnih delih in delih, ki so škodljiva za zdravje ali pa nevarna za življenje.

Nosečih žensk ni dopustno razporejati na dela, pri katerih pride do stalnih močnejših potresov in pritiskov, pri katerih se razvijajo para, prah in škodljivi plini, kjer je treba pogosto dvigati bremena, kjer pride do radioaktivnih in rentgenskih sevanj, po 4 mesecih nosečnosti pa pri delih, kjer je telo v prisiljenem položaju, kjer mora nepretrgano stati, pri strojih, ki jih je treba poganjati z nogo in podobno. Če drugače delajo na takih delovnih mestih, jih je treba začasno razporediti k lažjim delom, vendar tako, da imajo pravico na enak osebni dohodek (plačo).

Ce so z modernizacijo in varstvenimi sredstvi odpravljene ali pa bistveno zmanjšane škodljivi učinki, lahko inšpektorat za delo odobri, da jih na teh delovnih mestih zaposlijo.

Delavski svet ali najvišji organ ustanove ali organizacije sestavi posebno komisijo, katere naloga je, da določi v duhu tega zakona, pri katerih delih je mogoče ženske zaposliti. Komisija lahko odobri, da posamezne ženske izjemoma delajo ta dela, če so po mnenju zdravnika javne zdravstvene službe za to telesno in zdravstveno sposobne in če to ne bo škodljivo vplivalo na njihovo zdravje. Komisija prav tako predlaga ukrepe za odpravo škodljivih vplivov in delovna mesta, na katerih je mogoče uvesti skrajšan delovni čas za ženske. Sindikalna organizacija lahko predloži komisiji predloge in ta je dolžna, da jih v 15 dneh prouči ter sprejme sklep. Vodja in sindikalna organizacija lahko vložita proti odloku komisije pritožbo na delavski svet ali na najvišji organ ustanove ali organizacije.

Za mladino do 18 let veljajo vse določbe o prepovedi težkega in nevarnega dela kakor za ženske, kakor tudi o delu in sklepih omenjene komisije.

Za invalide se v sporazum o delovnem razmerju razen predpisanih podatkov vnesejo tudi podatki o delovnem mestu in času, o osebnem dohodku, o prevozu in posebnih ugodnostih.

Delovni invalidi se nastavljajo v javni službi kot redni uslužbenci, ne glede na to, ali so sposobni delati polni delovni čas, prejšnji delovni staž pa se jim prizna za napredovanje.

Ce postane delavec invalid, pa lahko brez poklicne rehabilitacije dela pri istem ali podobnem delu v isti organizaciji, mu delovno razmerje ne preneha. Če take možnosti ni, preneha delovno razmerje z redno odpovedjo, delavec pa ima pravico na ustrezno zaposlitev v drugi organizaciji po predpisih o invalidskem zavarovanju.

Invalida je mogoče zaposliti pri drugem delu in na drugem delovnem mestu samo, če mu to delo po predpisih o invalidskem zavarovanju ustreza, če to delovno mesto ustreza njegovim delovnim sposobnostim po naravi in stopnji invalidnosti in če se ne poslabšajo pogoji stanovanja, prevoza in drugih objektivnih okolnosti, pod katerimi je stopil na delo.

Za invalide ne more biti odpovedni rok krajši od meseca dni.

Vse določbe o varstvu invalidov veljajo tudi za druge osebe, ki jim predpisi o invalidskem zavarovanju priznavajo pravico do zaposlitve.

PRAVICE DELAVCEV V ČASU BREZPOSELNOSTI

Delavec, ki mu preneha delovno razmerje, ima pravico do denarnega nadomestila, dokler ne dobi nove zaposlitve, in to: